

ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ТРАДИЦІЙНИХ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Смірнова В.І.

*Наук. керівн. — д.мед.н., проф. Питецька Н. І.
Харківський національний медичний університет*

З дитинства ми звикли, що дівчатка та хлопчики вподобають різні іграшки: ляльки як модель майбутньої дитини та усіякі пістолети для майбутніх захисників Вітчизни. Розподіл ролей між статями пішов коренями із сивої давнини, тому для багатьох людей усе, що не вписується в традиційну бінарну систему, є вкрай незвичним. Але стандарти змінюються, сьогодні жінка, що отримує вищу освіту, — не новина. Проте навіть у настільки розвинений час, на жаль, постають питання статевої дискримінації та сварок через гендерні стереотипи. Оскільки ця проблема надзвичайно актуальна, я спробую пояснити суть цього явища та запропонувати шляхи подолання соціальної перешкоди.

Спочатку необхідно розібратися в декількох поняттях, що є причинами гендерних сутичок. Саме слово «гендер» відображає сукупність соціальних установок, що регламентують ступінь прояву жіночих або чоловічих рис у мисленні, самоідентифікації та поведінці [3]. У цю категорію входять два змістовних терміни: гендерна презентація та гендерна ідентичність. Гендерна ідентичність має важливе значення, оскільки безпосередньо вказує на самосприйняття людиною своєї статі, показує, ким вважає вона себе — жінкою, чоловіком, агендером або ж нейтральною стороною. Саме ця особливість укупі зі статтю найчастіше зазнає статевої дискримінації. А от підґрунтям для виникнення гендерних стереотипів є гендерна презентація. Це конкретні прояви жіночого та чоловічого у поведінці та повсякденному житті. Треба зауважити, що поняття статі та гендеру необізнані люди співвідносять як однакові, проте важливими різницями є соціальна природа гендеру, на відміну від природності статі, та можливість будь-яких їхніх комбінацій, наприклад, жінка за біологічною статтю, яка сприймає себе як агендера з андрогінною поведінкою. Наявність різноманітного спектру гендерних самооцінок породило теорію соціального конструювання гендеру, згідно з якою біологічна стать не визначає цілком і повністю роль індивідуума у соціумі та рід його занять, сферу прав та обов'язків. Це кинуло виклик традиційній

концепції статево-рольової соціалізації особистості, що стало причиною розповсюдження дискримінації в багатьох сферах.

Одними з цих сфер є робота та освіта. Широко відомий поділ на важкий та легкий види праць, при чому чоловікам частіше приписується виконання важкої роботи, а жінкам — легкої, при цьому не враховуються індивідуальні особливості окремих працівників. Так, фізичний потенціал у чоловіків за біологічними ознаками частіш за все вищий, але й серед сильної статі трапляються ослаблені люди. Через неувагу до людини як такої часто слабкіші чоловіки стають жертвами насміхань, незалежно від їхніх фізичних обмежень. Інший яскравий приклад несправедливості — докори жінкам-кар'єристкам щодо «небажання займатися домом та дітьми, бо це сенс життя кожної жінки». Дехто навіть робить висновки, що такі жінки не є жаданими для чоловіків, що гонитва за кар'єрою маскує глибоку життєву невдоволеність. Як наслідок подібного мислення, іноді особи слабкої статі критикуються вже на стадії вибору майбутньої професії через певний розподіл робіт на чоловічі та жіночі. Після цього логічно припустити: виникає упевненість, що жінки гірше виконують певні види праці, наприклад, не дуже рідко можна почути, що саме особи прекрасної статі винні в поганому керуванні автомобілями або ж що з них виходять погані хірурги.

Крім цього, стереотипічні сподівання живуть і серед міжособистих стосунків та сімейного побуту. Чоловіки відомі своїми залізними нервами, а жінки — емоційністю. Але що робити, коли чоловікові нестерпно погано, так, що він готовий заплакати? Ні в якому разі не давати волю емоціям, о ні! Ми ж не хочемо, щоб захисника сім'ї висміяли! Проте сильна стать завжди вміє висловлювати свої думки прямо й чітко, без двоякості та натяків, як це роблять жінки, принаймні так вважають люди, що звикли рівняти усіх під один стандарт або ж не довіряють жінкам. Ще один варіант дискримінації — це вимірювання вартості чоловіка за його гаманцем, коли у жінок цінується лише врода. Обидві характеристики є наглядним прикладом об'єктивізації. І не слід забувати про вже згаданий сенс життя усіх жінок планети — народити дитину, без якої тебе як члена суспільства зневажають.

Безсумнівно, все це має безпосередній вплив на здоров'я людей. Чоловіки занадто покладаються на свою силу. Дуже часто вони відкладають похід до лікаря, соромлячись та чекаючи, що все пройде само. Звісно, це призводить до запущених випадків соматичних захворювань, а нерідко й до психічних розладів. Спроба приховати свій стрес викликає появу неврозів,

утікання від проблем виливається в алкоголізм [1]. Жінки також не є виключенням, але багато з них підкоряються вимозі суспільства, що сподівається на тиху й терплячу природу жінки. І сотнями, тисячами вони мовчать про проблеми в сім'ї, про домашнє насилля, калічаючи своє життя та життя близьких. Жертви сексуальних злочинів обох статей часто обирають мовчання, а не боротьбу: слабка стать — тому, що починаються пересуди на тему «вона сама винувата, вона ходить по чоловіках», сильна стать — знову через страх своєї слабкості. Окремої уваги заслуговує питання вживання особистих займенників стосовно трансгендерних особистостей. Оскільки їхня гендерна ідентичність не співпадає з біологічною статтю, дуже часто люди довкола звертаються до них, вживаючи займенники, що не підходять для них. Це провокує конфлікти та принижує трансгендерних осіб.

Медіа також мало допомагають у вирішенні проблем. Майже кожна реклама будь-якого продукту супроводжується зображенням прекрасної, краще — оголеної жінки. Проте вона демонструється не як споживачка цієї продукції, а як ще один товар, доповнення до головної страви. Подібний прояв об'єктивізації лише посилює тенденцію серед населення сприймати осіб слабкої статі як слугинок своїх патріархів, хоча роки рабства вже давно минули. Інша сторона засобів масової інформації — це сприяння у розповсюдженні стереотипічних уявлень про статі, які час від часу стають все нав'язливішими та нав'язливішими. А телебачення ж дивляться не тільки дорослі, а й діти. [2]

Як вже стало зрозуміло, ситуація з дискримінацією та стереотипами досить складна. Але чи є щось, що ми можемо зробити, аби покращити цей несправедливий світ? На мою думку, робоче навантаження має розраховуватися не тільки через статеву ознаку, а й брати до уваги конкретні здібності кожного працівника. Хоча б зробити це офіційним, щоб ніхто не знущався з ближнього через його слабкість. Людина має повне право сама вирішувати, яким шляхом їй іти, отже, ми маємо припинити критику вибору професії. Щоб підвищити ступінь розуміння й поваги до вибору інших, можна проводити популяризацію нестандартних видів робіт серед осіб обох статей, наприклад, професію автомеханіка серед дівчаток. Діти зрозуміють, що подібні професії є абсолютно нормальними та немає нічого поганого у роботі в такій сфері, що будь-хто може стати майстром в улюбленій справі.

Міжособисті стосунки можуть бути важчими для покращення, оскільки дуже багато залежить від вміння прислухатися до інших, почуття

толерантності. Перш за все, треба припинити стигматизацію жертв насилля, показати їм, що звертатися за допомогою необхідно, коли вона потрібна. Робота психологів та психіатрів має бути більш досконалою, як і лікарів у цілому, аби підвищився рівень довіри до цих фахівців. Можливо, виникало б менше сварок на тему того, хто займається роботою, а хто домом та дітьми, якби люди менше розбирали діло по частинах, а концентрувалися на цілому й конкретній меті. Також потрібно зрозуміти, що у кожного свій сенс життя та вартість жінки не вимірюється у кількості її дітей так само, як і вартість чоловіка — в його зарплаті. Особистий вибір на те й особистий, що його не вирішує колектив.

У сфері засобів масової інформації вже поширюються деякі спроби розвіяти стереотипи та дискримінаційські думки шляхом ток-шоу та науково-пізнавальних програм. Проте головну увагу слід звернути на позбавлення реклами об'єктивізації людини. Ми не товар, не продукт. Можна зобразити жінок як прямих споживачів рекламованих речей, а не допоміжний засіб маркетингу. Не говорячи про те, що існує безліч способів виділити свою рекламу, захопити увагу глядача кольором, формою, незвичною подачею комерції, іноді навіть більш дійових, ніж гра на примітивних інстинктах.

Таким чином, корінь проблеми дискримінації та негативних стереотипів полягає, в першу чергу, в нашому невмінні зрозуміти один одного. Майже все ми намагаємося спростити до біології, забуваючи про соціальну природу наших взаємодій. Роз'яснити свою думку та прийняти чужу буває вкрай важко, а коли сюди примішується ще й економіка, комерція, тиск зі сторони суспільства, то й зовсім неможливо. Знаходити вади в інших та цькувати слабких легко, проте не треба забувати про нашу людяність. Всі ми різні, й від того — прекрасні. Якщо почнуться зміни в наших серцях, то й реформи суспільного устрою на благо людини стануть ближче. Це нам під силу, бо люди сильні, просто іноді вони бояться змінювати своє звичне життя. Але рух уперед — ознака прогресу, що вкрай нам необхідний.

Література

1. Norman B. Levy. Men in transition: theory and therapy/ Norman B. Levy. Plenum Press, 1982. — 503 p.
2. Ажгихина Н. Гендерные стереотипы в современных масс-медиа // Гендерные исследования. — 2000. — № 5.
3. Жеребкина И. (ред.). Введение в гендерные исследования. Ч. I: Учебное пособие. — Харьков, СПб: ХЦГИ, Алетея, 2001. — ISBN 5-89329-397-5.